

Presentació

César Coll*

La interacció és, sens dubte un dels temes que amb més freqüència ha atret -i encara ho continua fent- l'interès de la investigació educativa i psicoeducativa. La idea que algunes claus importants per comprendre els processos educatius es troben precisament en les interaccions que s'hi estableixen entre els participants, ha adquirit força en el transcurs del nostre segle fins esdevenir una convicció amplament compartida. Amb tot, al mateix temps que s'ha afirmat aquesta idea, s'ha adquirit consciència de les dificultats teòriques i metodològiques que implica el fet d'abordar-ho empíricament. La Psicologia del Desenvolupament, la Psicologia de l'Educació, la Psicologia de la Instrucció, i, en general, totes les disciplines que s'han aventurat a una anàlisi empírica de la interacció, han topat amb una escassetesa sorprenent de recursos conceptuals i metodològics per donar compte del que sembla que són, d'altra banda, els trets essencials dels processos interactius: el caràcter dinàmic, la seqüencialitat i l'estreta interrelació entre els comportaments verbals i no verbals dels participants.

Els tres articles inclosos en la monografia¹ il·lustren perfectament la presa de consciència d'aquestes limitacions i suposen un intent per superar-les. Es tracta de tres informes d'investigació realitzats per equips diferents que, tot i que tenen en comú el fet de centrar els esforços en l'anàlisi de la interacció, ho fan en el context de problemàtiques diferents, tenen interessos teòrics que només coincideixen parcialment i fan servir aproximacions metodològiques no contradictòries, però sí diverses.

El primer, «Interacció, influència educativa i formes d'organització de l'activitat conjunta», ha estat realitzat per un equip del

(1) Per motius d'espai, ha calgut ajornar fins al pròxim número de *Temps d'Educació* la publicació d'un dels articles. Amb tot, la presentació fa referència a les tres col·laboracions sol·licitades als autors per formar part de la monografia.

*El grup responsable del projecte "Context, referència i construcció de significats en la interacció educativa" es va constituir durant el curs acadèmic 1987-88. És dirigit per César Coll, catedràtic de Psicologia de l'Educació al Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació de la Universitat de Barcelona. Els altres membres del grup són professors i becaris d'investigació del mateix departament i treballen a la Facultat de Psicologia i a l'Escola de Formació del Professorat d'EGB. El projecte integra diverses recerques específiques cada una de les quals és sota la responsabilitat directa d'un membre del grup.

Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació de la Universitat de Barcelona. Els autors exposen les línies directrius d'un projecte que té per últim objectiu l'estudi d'alguns mecanismes d'influència educativa que actuen en, o es manifesten a través de, la interacció entre professor/a i un grup d'alumnes, en el cas de situacions educatives no escolars. L'accent recau en l'exposició dels principis bàsics i hipòtesis directrius que guien el projecte i, molt especialment, en la presentació i discussió de les unitats, nivells i procediments utilitzats en l'anàlisi de les dades.

El segon, «Interacció educativa adult-infant en l'àmbit familiar. Nivells d'anàlisi i nivells de significació», presenta alguns resultats obtinguts en una investigació que es duu a cap en el Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació, Bàsica i Metodologia de la Universitat de Sevilla. Els seus objectius són, d'una banda, analitzar les característiques de les interaccions adult-infant en l'àmbit familiar i, de l'altra, indagar-ne les repercussions sobre el desenvolupament dels infants. També en aquest cas convé assenyalar l'especial importància concedida als mètodes d'anàlisi de les dades, i molt especialment als avantatges que es deriven de la utilització complementària de dues metodologies diferents: una més centrada en la categorització de comportaments, el còmput de freqüències i les comparacions subsegüents, i una altra dirigida més aviat a la identificació i a l'anàlisi de seqüències i cadenes de comportaments.

El tercer, «Construir representacions compartides entre iguals», és obra de dues investigadores del Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació de la UNED. Té per objectiu analitzar el procés que segueixen els infants entre cinc anys i set per arribar a elaborar representacions compartides quan resolen conjuntament tasques i problemes que els proposen els adults. La identificació de «referents compartits» és la plataforma que fan servir les autores per definir unitats d'anàlisi susceptibles d'informar sobre la construcció social del coneixement. Novament, la discussió entorn a unes unitats d'anàlisi pertinents per estudiar com es construeixen els referents compartits i la proposta de compaginar diferents nivells d'anàlisi -un de més molar centrat en els escenaris interactius, i un altre més molecular centrat en les accions i els actes de la parla- apareixen com els trets destacats de l'aproximació de les autores.

Com podrà comprovar el lector, més enllà de les diferències òbvies entre tots tres articles pel que fa a la problemàtica on s'insereix l'estudi de la interacció (mecanismes d'influència educativa; característiques de les interaccions adult-infant en l'àmbit familiar; elaboració de representacions compartides), les situacions observades i registrades (activitats escolars d'ensenyament i aprenentatge; jocs simbòlics; jocs de construcció; joc amb un material de rebuig) i les característiques dels participants i les menes de processos interactius seleccionats per al seu estudi (interacció professor/grup d'alumnes,

interacció pares/fills, interacció entre iguals), també és possible detectar algunes coincidències. Així doncs, per citar només un exemple, els tres articles coincideixen en l'esforç metodològic, i més concretament en l'intent de posar a punt procediments d'anàlisi que permetin de captar, alhora, els aspectes més globals i més fins dels processos interactius i la seqüencialitat que els caracteritza. Certament, aquests intents es concreten de maneres diverses, però essencialment l'objectiu és el mateix.

Considerades en conjunt, les tres col·laboracions que integren la monografia il·lustren algunes tendències teòriques i metodològiques particularment prometedores per a l'estudi de la interacció. També permeten de comprendre per què l'estudi de la interacció s'ha convertit aquesta última dècada en un àmbit de reflexió i de treball privilegiat per seguir avançant en la via d'una millor comprensió dels processos educatius escolars i no escolars. I mostren, finalment, com la investigació psicoevolutiva i psicoeducativa pot plantejar problemes, i començar a aportar elements de resposta, altament pertinents i rellevants per a la teoria i la pràctica educatives.